

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI  
TOSHKENT TIBBIYOT AKADEMIYASI  
3-SONLI ICHKI KASALLIKLAR KAFEDRASI**

«TASDIQLAYMAN»

Toshkent tibbiyot akademiyasi  
O'quv ishlar bo'yicha prorektor,  
professor, Boymuradov Sh.A.  
\_\_\_\_\_ 2022 y.



**KLINIK KARDIOLOGIYA MODULINING ISHCHI O'QUV  
DASTURI**

**2-KURS UCHUN**

**Ta'lim sohasi:** 910000 - Sog'liqni saqlash

**Mutaxassislik:** 70910105 - Kardiologiya

Toshkent – 2022

Modulning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi 2022 yil " " -sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "**Yurak-qon tomir tizimi funksional anatomiyasi va tashxislash**" modul dasturi asosida tayyorlangan.

### **Tuzuvchilar:**

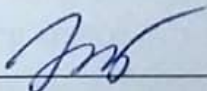
- Raximova M.E. - Toshkent tibbiyot akademiyasi 3-son ichki kasalliklar kafedrasida dotsenti, t.f.n.
- Turaqulov R.I. Toshkent tibbiyot akademiyasi 3-son ichki kasalliklar kafedrasida katta o'qituvchisi, t.f.d.

### **Taqrizchilar:**

- Nurillaeva N.M. - Toshkent tibbiyot akademiyasi 1-son ichki kasalliklar kafedrasida mudiri, dotsent, t.f.d.
- Xamidullaeva G.A. - Respublika kardiologiya markazi katta ilmiy xodimi, t.f.d.

Modulning ishchi o'quv dasturi Toshkent tibbiyot akademiyasi Kengashida muxokama etilgan va tasdiqlangan (2022 yil "\_\_\_" \_\_\_\_\_dagi "\_\_\_" -sonli bayonnoma).

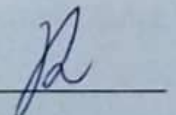
3-son ichki kasalliklar kafedrasida mudiri, t.f.d., professor

  
Ahmedov H.S.

Magistratura bo'limi boshlig'i

  
Imamov A.A.

O'quv-uslubiy bo'lim boshlig'i

  
Azizova F.X.

## **1. O‘quv fani o‘qitilishi bo‘yicha uslubiy ko‘rsatmalar.**

**“Klinik kardiologiya”** fani magistr talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.

Fan bo‘yicha talabalarning bilim, ko‘nikma va malakalariga qo‘yidagi talablar qo‘yiladi.

### **Talaba:**

- sog‘liqni saqlash sohasida Davlat siyosati va uning amalga oshirilishida barcha boshqaruv organlarining mas‘uliyati;
- O‘zR tibbiyot sohasining rivojlanish strategiyasi va boshqaruv tuzilmasi (kontsepsiya, tamoyillar, asosiy yo‘nalishlari);
- sog‘liqni saqlash tizimi va ularda olib borilayotgan islohotlar;
- sog‘liqni saqlashni rivojlantirishning asosiy siyosiy tamoyillari, standartlari, istiqbollari;
- yurak qon –tomir tizimi kasalliklarining epidemiologik ma‘lumotlari, etiologik va xavf omillarining ta‘siri, patogenezining zamonaviy nazariyalari, tasniflari, tashxislashning, shu jumladan erta tashxislashning zamonaviy usullari, turli bosqichlarda davolash me‘zonlari, birlamchi va ikkilamchi profilaktikasi, O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash organlarining kardiologik xizmatiga tegishli buyruq va normativ hujjatlari;
- klinik kardiologiya fanining ilmiy asoslari;
- aterosklerozni o‘rganish bo‘yicha zamonaviy ko‘p markazli tekshirishlar va ularning natijalari;
- arterial gipertenziyani o‘rganish bo‘yicha zamonaviy ko‘p markazli tekshirishlar va ularning natijalari;
- miokard kasalliklari va yurak yetishmovchiligini o‘rganish bo‘yicha zamonaviy ko‘p markazli tekshirishlar va ularning natijalari;
- aritmologiya sohasida zamonaviy tekshirishlar natijalari;
- aorta kasalliklarini o‘rganish bo‘yicha zamonaviy ko‘p markazli tekshirishlar va ularning natijalari;
- neyrotsirkulyator distoniyani o‘rganish bo‘yicha zamonaviy tekshirishlar natijalari;
- orttirilgan va tug‘ma yurak nuqsonlari epidemiologiyasi, yurak nuqsoni bo‘lgan bemorlarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullari;
- perikard kasalliklarini o‘rganishning zamonaviy holati;
- o‘pka gipertenzivasi va o‘pka-yuragi rivojlanish muammosini o‘rganish bo‘yicha zamonaviy qarashlar;
- infeksiyon endokarditni o‘rganish bo‘yicha o‘tkaziladigan tekshirishlar va ularning natijalari;
- ichki a‘zo kasalliklarida yurak qon-tomir tizimi holatini o‘rganish bo‘yicha o‘tkaziladigan tekshirishlar;

– yurak qon –tomir tizimi kasalliklarni davolash jarayonida kompyuter texnologiyalarining o‘rni, asosiy elementlari, internet vositalari, axborotlar qidirish, ma’lumotlarni saqlash;

– operatsion tizimlar, elektron pochta, konferentsiyalar va taqdimotlarni tashkillashtirish;

– tibbiyot hujjatlarini to‘g‘ri olib borish to‘g‘risida **tasavvurga ega bo‘lishi**;

– vrachlik amaliyotida «jamoat» bo‘lib ishlash tamoyillarini;

– ritm va o‘tkazuvchanlik buzilishini etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashxislash, rejali davolash va profilaktika standartlarini;

– zamonaviy antiaritmik vositalarni;

– essentsial gipertenziya epidemiologiyasi, etiopatogenezi, zamonaviy tasnifi, klinikasi, davolash va tashxislash standartlarini, asoratlarni hamda profilaktikasini;

– simptomatik arterial gipertenziya rivojlanish mexanizmi, klinikasi, taqqoslama tashxislash va davolash tamoyillarini hamda profilaktikasini;

– lipid almashinuvi buzilishi etiologiyasi, patogenezi, zamonaviy tasnifi, xavf omillari, tashxislash, profilaktika va davolashning zamonaviy standartlarini;

– yurak ishemik kasalligining etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, xavf omillari, klinikasi, tashxislash va davolash standartlari, asoratlari va profilaktikasini;

– invaziv davolash usullarini;

– to‘satdan koronar o‘limni tashxislash va o‘pka-yurak reanimatsiyasi usullarini;

– o‘mrov osti kateterini qo‘yishni;

– vaqtinchalik kardiostimulyator o‘rnatishni;

– defibrillyatsiya o‘tkazishni;

– plevral bo‘shlig‘ini punktsiya qilishni;

– koma holatidan chiqarishni;

– miokard kasalliklari etiopatogenezi, zamonaviy tasnifi, klinikasi, tashxislash va davolash standartlari, profilaktikasini;

– yurak yetishmovchiligi etiologiyasi, patogenezi, zamonaviy tasnifi, klinikasi, tashxislash, davolash standartlari va profilaktikasini;

– aorta va periferik tomirlar kasalliklari etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashxislash va davolash standartlarini;

– neyrotsirkulyator distoniya etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashxislash, qiyosiy tashxislash va davolashni;

– surunkali revmatik yurak kasalligi etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinikasi, tashxislash va davolash standartlarini;

– mitral, aortal, uch tabaqali va o‘pka arteriyasi qopqog‘i nuqsonlari, ko‘p qopqoqli yurak nuqsonlari, kattalarda tug‘ma yurak nuqsonlarini tashxislash va davolash standartlarini;

– perikard kasalliklari etiopatogenezi, zamonaviy tasnifi, klinikasi, davolash va tashxislash standartlarini hamda profilaktikasini;

– birlamchi va ikkilamchi o‘pka gipertenzivasi etiologiyasi, rivojlanish mexanizmlarini;

- o‘pka-yuragi rivojlanishi bilan kechuvchi kasalliklar, o‘pka gipertenziyasi klinikasi, tashxislash va davolash standartlarini;
- o‘pka arteriyasi tromboemoliyasini tashxislash va davolash standartlarini;
- infeksiyon endokardit etiologiyasi, patogenezini, zamonaviy tasnifi, klinikasi, tashxislash va davolash standartlarini hamda profilaktikasini;
- endokrin kasalliklarda (gipotalamo-gipofizar tizimi, qalqonsimon bez va buyrak usti bezi kasalliklari, semizlik, klimakterik sindrom) yurak qon-tomir tizimi holatini;
- qandli diabetda yurak qon -tomir tizimi holatini;
- hazm a‘zolari kasalliklarida (simptomatik gastroduodenal yaralar, nospetsifik yarali kolit, surunkali xoletsistit, o‘t-tosh kasalligi, vitamin yetishmovchiligida miokard shikastlanishida) yurak qon-tomir tizimi holatini;
- nafas a‘zolari kasalliklarida yurak qon-tomir tizimi holatini, yurak kaslliklari asosida gospital va kasalxonadan tashqari pnevmoniyalar rivojlanish xususiyatlari va klinikasini, infarkt–pnevmoniyaning rivojlanish xususiyatlari va tashxislashni, ko‘ks oralig‘i kasalliklari va jarayonlarni perikardga tarqalishini;
- buyrak kasalliklarida (glomerulonefropatiya, nefrotik sindrom, o‘tkir va surunkali buyrak yetishmovchiligi) yurak qon-tomir tizimi holatini, surunkali dializ fonida yurak faoliyatini korrektsiyalashni;
- homiladorlikda yurak qon-tomir tizimi holatini;
- qariyalarda yurak qon-tomir tizimi holatini;
- yurakning kam uchraydigan kasalliklarini (Lenegra kasalligi, yurak o‘smalari, Marfan kasalligi, yurak va tomirlar rivojlanishida kam uchraydigan nuqsonlar) ***bilishi va ulardan foydalana olishi***;
- shifokorlar etikasi va tibbiyot denotologiyasiga amal qilish;
- yangi kelgan bemorni kasallik tarixini to‘ldirish, tekshiruv va davolash rejasini tuzish;
- davolash, tashxislash, tibbiy xujjatlarni olib borish, bemorlarni dinamikada kuzatish, klinik, yakuniy tashhis qo‘yish, kasalxonadan chiqish hujjatlarini to‘ldirish;
- yurak qon –tomir tizimi va boshqa ichki a‘zolar asbobiy tekshirishlar natijalarini tahlil qilish;
- yurak ritmining paraksizmal buzilishlarini davolash;
- o‘tkir koronar sindromda tez yordam tadbirlarini o‘tkazish;
- gipertonik krizlarini davolash;
- o‘tkir yurak yetishmovchiligi va shok holatlaridan chiqarish;
- yurak tashqi massajini o‘tkazish;
- kardiologik bemorlarga reabilitatsion tadbirlarni ishlab chiqish va o‘tkazish, tibbiy hujjatlarni yuritish ***malakalariga ega bo‘lishi kerak***.

Magistratura ixtisosligiga qo‘yiladigan muayyan talablar kadrlar buyurtmachilarining talablari va ushbu mutaxassislik bo‘yicha fan, texnika va

texnologiyalarning zamonaviy yutuqlari hisobga olingan holda oliy ta'lim muassasasi tomonidan belgilanadi.

## 2. Ma'ruza mashg'ulotlari.

Fan bo'yicha ma'ruza mashg'ulotlari namunaviy o'quv rejada ko'zda tutilmagan.

## 3. Seminar mashg'ulotlari

### 3.1. KLINIK KARDIOLOGIYA FANI bo'yicha seminar mashg'ulotlari tematikasi

№	Seminar mavzusi	soat	Kredit
<b>Yurak ishemik kasalliklari</b>			
1.	Yurak ishemik kasalligi epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezigiga zamonaviy qarashlar. YuIK tavsifi.	7	1
	Stabil zo'riqish stenokardiyasining funksional sinflari, ularning klinik kechish xususiyatlari, diagnostikasi	6	
2.	Stabil zo'riqish stenokardiyani kiyosiy tashxisi. Miokardning nokoronarogen kasalliklari, me'da-ichak yuli kasalliklari, suyak-bo'g'im kasalliklari bilan, funksional buzilishlari bo'lgan bemorlardagi kardialgiyalar bilan qiyosiy tashxislash.	7	
	Stabil zo'rikish stenokardiyani medikamentoz davolash. Davolashda qo'llaniladigan samarasi isbotlangan dori vositalar, ularga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar	6	
3.	YuIK. Nostabil stenokardiya, klassifikatsiyasi, ularning klinikasi, qiyosiy tashxislash, davolash va profilaktikasi. YuIK bilan assotsirlangan klinik xolatlar davosi.	7	1
	YuIK. Stabil va nostabil stenokardiyalarni nomedikamentoz davolash, profilaktika chora tadbirlari	6	
4.	Nostabil stenokardiya davosi: $\beta$ - blokatorlar, AAFI, statinlar, antiagregantlar, nitratlar, sekin kaltsiy kanali blokatorlari. Ko'rsatmalar, qarshi ko'rsatmalar, samaradorligini baxolash me'zonlari.	7	
	Nostabil stenokardiyada antitrombotik davo. Ko'rsatmalar, qarshi ko'rsatmalar, samaradorligini baxolash me'zonlari.	6	
5.	Miokardning og'riqsiz ishemiyasi. Mikrovaskulyar stenokardiya. Klinika, diagnostika va zamonaviy davolash usullari.	7	1
	O'tkir koronar sindrom tasnifi (O'KS). O'KS patofiziologiyasi	6	
6.	O'tkir koronar sindromning klinik ko'rinishlari, fizikal tekshiruv. Miokard shikastlanishining bioximik markerlari, EKG. Xavfni baxolash.	7	

	O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishi bilan. Klinikasi va tashxislash. O'KSda taktika (OSSN va VNOK maslaxatlariga binoan). Jarroxlik amaliyoti (CHKV)	6	
7.	O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishisiz. Zamonaviy davolash tamoyillari. Trombolitik davo. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Trombolitik davoning asoratlari.	7	1
	YuIKning turli shakllarini tashxislash: Stabil va nostabil stenokardiyalarni yuqori texnologiyali tashxislash va davolash usullariga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar. Stsintigrafiya, koronaroangiografiya. Stabil va nostabil zo'riqish stenokardiyada koronar revaskulyarizatsiya	6	
8.	Miokard infarkti: etiologiyasi. Patogenezi. Klassifikatsiyasi. ST elevatsiyali va ST elevatsiyasiz MI. MI tasnifiga zamonaviy qarashlar.	7	1
	Miokard infarktida yurakning "remodelirlanish" tushunchasi	6	
9.	Miokard infarkti. Klinik variantlari, klinikasi, tashxisiy me'zonlari. Komorbid xolatlarda MI ni kechishi. Klinik turlari ni qiyosiy tashxislash	7	
	Atipik lokalizatsiyalangan MI, cho'zilgan kechuvi va retsidivlanuvchi, qayta, old va pastki MI. Miokard infarkni kiyosiy tashxislash	6	
10	O'ng qorincha miokard infarkti, klinikasi, tashxislash va davolash.	7	1
	Miokard infarktining laborator-asbobiy tashxislash. Miokard shikastlanishini va yalliglanish faolligini ko'rsatuvchi bioximik markerlarini aniqlash	6	
11	Miokard infarktining EKG-diagnostikasi. ExoKG, Koronarografiya, stsintigrafiya, rentgenografiya.	7	1
	MI ni o'tkir xolatlar bilan kiyosiy tashxislash (o'pka arteriyasi tromboemboliyasi, aortaning qavatlanuvchi anevrizmasi, spontan pnevmotoraks)	6	
12	Asoratlanmagan miokard infarktini klinikasi, tashxislash va davolash. og'riqsizlantirish, trombolitik davo, antitagrigantlar, $\beta$ - blokatorlar, APFI, nitratlar, oksigenoterapiya.	7	1
	Bemorni statsionarda faollashtirish va statsionardan chiqarilgandan keyingi olib borish taktikasi. Oqibati	6	
13	Miokard infarkti asoratlari. O'tkir chap yoki o'ng qorincha yetishmovchiligi, ritm va o'tkazuvchanlikni buzilishi, yurakning yorilishi.	7	1
	Miokard infarkti asoratlari. Chap qorincha anevrizmasi, perikardit, tromboembolik asoratlar, Dressler sindromi, ruxiy buzilishlar	6	
14	Shok holatlari. Kardiogen shok. SHok xolatlarini qiyosiy tashxisi.	7	1



	Kardiogen shokni zamonaviy davolash tamoyillari	6	
15	To‘satdan koronar o‘lim. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi, xavf omillari. To‘satdan o‘lim profilaktikasi.	7	
	O‘pka-yurak reanimatsiyasi. Kardioverter-defibrillyator ICD. Miokard infarkti asoratlarini davolash	6	
16	YuIK. Miokard infarktni jarroxlik yo‘li bilan davolash. Koronar revaskulyarizatsiya usullari. Turli xil usullar bilan stentlash. Stent turlari.	7	1
	YuIK. Miokard infarktni jarroxlik yo‘li bilan davolash. Ko‘p qon tomirlarni stentlash. Nokoronar tomirlarni stentlash	6	
17	YuIK bilan ogrigan va MI o‘tkazgan bemorlarni poliklinikada sharoitida olib borish.	7	
	Sog‘liqni saqlashning birlamchi bo‘g‘inida YuIK ni birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasi, rehabilitatsiya	6	
	<b>Miokard kasalliklari</b>		
18	Miokard yallig‘lanishli kasalliklari. Miokardit. Miokarditlar – etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi, diagnostikasi, differentsial diagnostikasi.	7	1
	Miokarditlarni davolash, birlamchi va ikkilamchi profilaktikasi	6	
19	Miokardiodistrofiyalar etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi.	7	
	Miokardiodistrofiyalar - tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika	6	
20	Dilatatsion kardiomiopatiya– etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi.	7	1
	Dilatatsion kardiomiopatiyani tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika	6	
	<b>Kuzgi semestr Xammasi</b>	<b>260 soat</b>	<b>13kr edit</b>
21	Gipertrofik kardiomiopatiyalar – etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi.	4	1
	Gipertrofik kardiomiopatiyalar tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika	4	
22	Restriktiv kardiomiopatiya va miokardning restriktiv holatlari etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi. Tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika.	4	
	Miokardning restriktiv holatlari. Kam uchraydigan kardiomiopatiyalar. Periportal, Stress-indutsirlangan kardiomiopatiya (Tako-TSubo). Miokardning amiloidozda, gemoxromatozda sarkaidozda zararlanishi	4	
23	O‘ng qorincha kasalliklari (o‘ng qorincha aritmogen displaziyasi, o‘ng qorincha kardiomiopatiya).	4	
	Kardiomiopatiyalarni yuqori texnologiyali davolash usullari	4	



	<b>Yurak yetishmovchiligi</b>		
24	Yurak yetishmovchiligi rivojlanishiga zamonaviy qarashlar. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi. SYuE. Tasnifi.	4	1
	Yurak yetishmovchiligi Klinikasi. Xavf omillar. Klinik xolatni baxolash shkalasi	4	
25	Yurak yetishmovchiligi asosiy klinik turlari. Sistolik va diastolik YuE ning tashxisiy me'zonlari.	4	
	Yurakning qon otib berish xajmining pasayishi, oraliq va saqlangan hollarda kechishi. SYuE tashxisini qo'yish algoritmi	4	
26	O'tkir chap korincha yetishmovchiligi- patogenezi, klinik xususiyatlari, tashxisi, differentsial tashxisi.	4	1
	O'tkir chap korincha yetishmovchiligida bemorlarni olib borish taktikasi, davosi	4	
27	O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi - patogenezi, klinikasi, tashxislash, qiyosiy tashxislash.	4	
	O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi - bemorlarni olib borish taktikasi, davosi	4	
28	SYuE bilan og'riqan bemorlarda surunkali buyrak kasalligi tashxislash, davolash tamoyillari.	4	1
	Yurak yetishmovchiligida kardorenal sindromi tushunchasi. Renal anemiya va boshqa klinik ko'rinishlarni korrektsiyasi	4	
29	SYuEni hepatomegaliya va shish- astitik sindrom bilan kechuvchi kasalliklar bilan qiyosiy tashxislash.	4	
	SYuE da laborator va asbobiy tashxislash (EKG, ko'krak qafasini rentgenologik tekshiruvi, ExoKG, izotop ventrikulografiya, miokard stsintigrafiyasi, tomografiya va b.)	4	
30	Yurak yetishmovchiligini zamonaviy davolash printsiplari. IAPF, ARA, $\beta$ - adrenoblokatorlar bilan davolashning zamonaviy tamoyillari.	4	1
	Yurak yetishmovchiligida Neprilizin ingibitori (ARNI) va f-kanallarni selektiv blokatoriga ko'rsatma va uni qo'llash tartibi	4	
31	Yurak yetishmovchiligini davolashda siydik xaydovchi dori vositalarni o'rni.	4	
	Mineralokortikoidlar retseptorlari bilan davolashning zamonaviy tamoyillari	4	
32	SYuE ni yurak glikozidlari va noglikozid inotrop vositalar bilan davolashning zamonaviy tamoyillari. SYuE da antiagrigant, antikoagulyant, antiaritmik vositalarni qo'llash tartibi.	4	
	SYuE davolashning zamonaviy tamoyillari. SYuE da refrakter shish sindromini davolash. Yuklama-stimulyatsion davolash	4	
33	Yurak yetishmovchiligini nomedikamentoz davolash, profilaktikasi va ambulator sharoitida olib borish.	4	1
	Yurak qon tomir asoratlari xavf omillarini nazorat qilish. Bemorlarni parvarishlashni tashkillashtirish. Psixologik	4	

	reabilitatsiya va fizik faollashtirish tartibi		
	<b>Aorta va periferik tomirlar kasalliklari</b>		
34	Aorta kasalliklari (yallig‘lanishli va yallig‘lanishsiz).	4	1
	Ko‘krak va qorin aortasi kasalliklari	4	
35	Aorta klapanlarning degenerativ shikastlanishlari.	4	
	Periferik arteriyalar kasalliklari. Tashxislash va davolash	4	
36	Venalar kasalliklari.	4	
	Periferik tomirlar o‘tkir okklyuziyasi	4	
37	Semizlik. Etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, xavf omillar, tashxislash va davolash. Asoratlari va ularni oldini olish.	4	
	Metabolik sindrom. Glyukozaga tolerantlikni buzilishi, giperurikemiya	4	
38	Metabolik sindromda yurak-qon tomir kasalliklari kechishining xususiyatlari.	4	
	Yurak qon -tomir kasalligi turli xavflari bor bemorlarni ambulatoriya sharoitida kuzatish, yuklamali sinamalarni, XMEKG va SMAD o‘tkazish	4	
39	Vegetativ-qon tomir kasalliklari. Vegetativ krizlar, tasnifi.	4	1
	Vegetativ-qon tomir kasalliklarini davolash	4	
40	Arterial gipotenziya. Arterial gipotenzivalar fiziologiyasi. Patologik arterial gipotenzivalar. Kollaps. Xushdan ketish. Etiopatogenezi, tashxislash va davolash	4	
	Arterial gipotenziya, Kollaps, Xushdan ketishda birinchi yordam. tashxislash va davolash	4	
	<b>Yakuniy nazorat</b>		
	<b>Baxorgi semestr</b>	<b>160 soat</b>	<b>8kre dit</b>
	<b>2 kurs bo‘yicha</b>	<b>420 soat</b>	<b>21kr edit</b>

Amaliy mashg‘ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada har bir akadem. guruhga alohida o‘tiladi. Mashg‘ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o‘tiladi. Ko‘rgazmali materiallar va axborotlar multimedia qurilmalari yordamida uzatiladi. Seminar mashg‘ulotlari tasdiqlangan reja asosida o‘tkaziladi va magistralar bilimni nazorat qilishning reyting tizimi asosida baholanadi.

### 3.2. SEMINAR MASHG‘ULOTLARI REJASI

**26-mavzu. “Yurak ishemik kasalligi epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogeneziga zamonaviy qarashlar. YuIK tavsifi. Stabil zo‘riqish stenokardiyasining funksional sinflari, ularning klinik kechish xususiyatlari, diagnostikasi”.**

YuIK ta’rifi va epidemiologiyasi, tasnifi, YuIK rivojlanishida aterosklerozning ahamiyati. Tomirlar tonusining endotelial regulyatsiyasining buzilishi, YuIK

patogenezida NOning o'ri. Koronar arteriyalari spazmining, qon ivish va qarshi ivish tizimining ahamiyati.

"Uykudagi" va "karaxtlangan" miokard: tushunchasi, kelib chiqish mexanizmlari, tashxislash usullari, davolashga zamonaviy yondoshuvlar. Miokardning uzlukli ishemiyasi (prekonditsionirlanish): tushunchasi, patofiziologiyasi, amaliyotdagi ahamiyati. Stenokardiyaning tasnifi. Stabil zo'riqish stenokardiyasi, funksional sinflarga bo'linishi, ularning klinik kechish xususiyatlari; stenokardiyaning klinikasi, tashxislash; Miokardning og'riksiz ishemiyasi ta'rifi; Miokardning og'riqsiz ishemiyasi diagnostikasi.

**27-mavzu. "Stabil zo'riqish stenokardiyaning kiyosiy tashxisi. Miokardning nokoronarogen kasalliklari, me'da-ichak yuli kasalliklari, suyak-bo'g'im kasalliklari bilan, funksional buzilishlari bo'lgan bemorlardagi kardialgiyalar bilan qiyosiy tashxislash. Stabil zo'rikish stenokardiyaning medikamentoz davolash. Davolashda qo'llaniladigan samarasi isbotlangan dori vositalar, ularga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar".**

Stabil zo'riqish stenokardiyaning funksional sinflaridan kelib chiqqan xolda kiyosiy tashxisi. Stenokardiyaning xar xil funksional sinflarida EKGda kuzatiladigan o'zgarishlar; Miokardning nokoronarogen kasalliklari (miokarditlar, kardiomiopatiyalar, miokardiodistrofiyalar va boshqa), me'da-ichak yuli kasalliklari, suyak-bo'g'im kasalliklari bilan, funksional buzilishlari bo'lgan bemorlardagi kardialgiyalar bilan qiyosiy tashxislash. YuIK da kuzatiladigan EKGdagi o'zgarishlarni ko'krak qafasida og'riqlar bilan kechadigan (osteoxondroz, NTSD, suyak-bo'g'im, nafas olish va oshqozon ichak tizimlari) va yurak qon tomir tizimining boshqa kasalliklari bilan qiyosiy tashxislash. Stabil zo'rikish stenokardiya medikamentoz davolash. Antianginal preparatlar tasnifi. Stenokardiyaning davolashda qo'llaniladigan preparatlarning tasnifi, ta'sir mexanizmi, qo'llashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar, nojo'ya ta'sirlari, tolerantlik rivojlanish mexanizmlari va uni oldini olish. AAF-ingibitorlari, metabolik ta'sirga ega preparatlar: preduktal, mildronat va boshqa RA ingibitorlari. YuIK ga olib keluvchi xavf omillarni bartaraf etish, profillaktika va reabilitatsiya tadbirlari.

**28-mavzu. "YuIK. Nostabil stenokardiya, klassifikatsiyasi, ularning klinikasi, qiyosiy tashxislash, davolash va profillaktikasi. YuIK bilan assotsirlangan klinik xolatlar davosi. Stabil va nostabil stenokardiyaning nomedikamentoz davolash, profillaktika chora tadbirlari".**

Nostabil stenokardiya, klassifikatsiyasi. Nostabil stenokardiyaning Braunwald bo'yicha tasnifi. YuIK bilan assotsirlangan klinik xolatlarni tashxislash va davolash tamoyillari. Birinchi bor paydo bo'lgan stenokardiya, avj olib boruvchi stenokardiya, vazospastik (Printsmetal) stenokardiya, miokard infarktidan keyin erta paydo bo'lgan stenokardiya va operatsiyadan keyin erta paydo bo'lgan stenokardiyaning klinikasi, tashxisiy me'zonlari, nomedikamentoz davolash va profillaktika chora tadbirlari.

**29-mavzu. "Nostabil stenokardiya davosi:  $\beta$  - blokatorlar, AAFI, statinlar, antiagrigantlar, nitratlar, sekin kaltsiy kanali blokatorlari. Nostabil**

**stenokardiyada antitrombotik davo. Ko'rsatmalar, qarshi ko'rsatmalar, samaradorligini baxolash me'zonlari va prognozi".**

Nostabil stenokardiyani davolashda  $\beta$  - blokatorlar, AAFI, statinlar, antiagrigantlar, nitratlar, sekin kaltsiy kanali blokatorlarini tasnifi, ta'sir mexanizmi, ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni inobatga olgan xolda qo'llash tartibi. Nostabil stenokardiyada antitrombotik davo. Ko'rsatmalar, qarshi ko'rsatmalar, samaradorligini baxolash me'zonlari va prognozi. Antianginal preparatlarni, antiagregantlar va antikoagulyantlarni tavsiya qilish tartibi.

**30-mavzu. "Miokardning og'riqsiz ishemiyasi. Mikrovaskulyar stenokardiya. Klinika, diagnostika va zamonaviy davolash usullari. O'tkir koronar sindrom tasnifi (O'KS). O'KS patofiziologiyasi".**

Miokardning og'riqsiz ishemiyasi va mikrovaskulyar stenokardiya klinik me'zonlari, tashxislash va davolash. O'KS ta'rifi, patofiziologiyasi; tashxislash: klinik ko'rinishlari; fizikal tekshiruvlar, EKG belgilari. Miokard shikastlanishining bioximik markerlari. Xavfni baholash, xavfni baholashga tavsiyalar. Antiishemik preparatlar: betta blokatorlar; nitratlar; kaltsiy antagonistlari. Antitrombin preparatlari. Antitrombotsitar agentlar, fibrinolitik davo. O'tkir koronar sindromi ST segmentining noturg'un va turg'un ko'tarilishi bilan kechgan bemorlarni davolash taktikasi. Ta'rifi, tashxislash, klinik ko'rinishlari, fizikal tekshiruvlar, EKG dagi o'zgarishlar. Miokard shikastlanishining bioximik markerlari; Xavfni baholash, xavfni baholashga tavsiyalar. Antiishemik preparatlar: Antitrombin preparatlari: Antitrombotsitar agentlar: fibrinolitik davo.

**31-mavzu. "O'tkir koronar sindromning klinik ko'rinishlari, fizikal tekshiruv. Miokard shikastlanishining bioximik markerlari, EKG. Xavfni baxolash. O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishi bilan. Klinikasi va tashxislash. O'KSda taktika (OSSN va VNOK maslaxatlariga binoan). Jarroxlik amaliyoti (CHKV)".**

O'KS klinik ko'rinishlari, tashxisiy me'zonlari, fizikal tekshiruv. Miokard shikastlanishining bioximik markerlari, EKG belgilari. Xavfni baxolash, xavfni baxolashga tavsiyalar, olingan natijalar interpretatsiyasi. O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishi bilan. Klinikasi va tashxislash me'zonlari. O'KSda OSSN va VNOK maslaxatlariga binoan taktika. Jarroxlik amaliyoti (CHKV) o'tkazish tartibi. CHKV o'tkazilgan bemorlarni olib borish tartibi.

**32-mavzu. "O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishisiz. Zamonaviy davolash tamoyillari. Trombolitik davo. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Trombolitik davoning asoratlari. YuIKning turli shakllarini tashxislash: Stabil va nostabil stenokardiyalarni yuqori texnologiyali tashxislash va davolash usullariga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar. Stsintigrafiya, koronaroangiografiya. Stabil va nostabil zo'riqish stenokardiyada koronar revaskulyarizatsiya".**

O'tkir koronar sindrom ST segmentini ko'tarilishisiz, klinikasi, tashxislash me'zonlari, zamonaviy davolash tamoyillari. Trombolitik davo. Ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Trombolitik terapiya asoratlari. YuIK. Stabil stenokardiyaning turli funksional sinfarida va nostabil stenokardiyalarning turli shakllarini tashxislash:

Stabil va nostabil stenokardiyalarni yuqori texnologiyali tashxislash va davolash usullariga ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar. Xirurgik davolashga ko'rsatmalar. Trombolitik davoga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Trombolitik terapiya asoratlari va uni oldini olish va bartaraf etish tamoyilari.

Stsintigrafiya, koronarografiya. Stabil va nostabil zo'rikish stenokardiyalarda koronar revaskulyarizatsiya. Aorta ichi ballonli kontrpulsatsiya: ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar, o'tkazish uslubi, asoratlari. Ballonli koronar angioplastika: ko'rsatmalar, o'tkazish uslubi, prognozi. Boshqa endovaskulyar davolash usullari: atektomiya, lazerli angioplastika; stent qo'yish; aorto-koronar shuntlash: ko'rsatmalar, o'tkazish uslubi, prognozi.

**33-mavzu. "Miokard infarkti: etiologiyasi. Patogenezi. Klassifikatsiyasi. ST elevatsiyali va ST elevatsiyasiz MI. MI tasnifiga zamonaviy qarashlar. Miokard infarktida yurakning "remodelirlanish" tushunchasi".**

Miokard infarkti epidemiologiyasi, etiologiya va patogenezi; MI patomorfologiyasi va patofiziologiyasi; IM rivojlanishiga olib keluvchi asosiy va qo'shimcha xavf omillar. MI tasnifi va unga zamonaviy qarashlar; MI ning bosqichlari. Mida yurakning "remodelirlanish" tushunchasi va turlari xamda unga ta'sir etuvchi omillar. CHap qorinchani MI dan keyin remodelirlanishini erta aniqlash va oldini olish.

**34-mavzu. "Miokard infarkti. Klinik variantlari, klinikasi, tashxisiy me'zonlari. Komorbid xolatlarda MI ni kechishi. Klinik turlari ni qiyosiy tashxislash. Atipik lokalizatsiyalangan MI, cho'zilgan kechuvi va retsdivlanuvchi, qayta, old va pastki MI. Miokard infarkni qiyosiy tashxislash".**

MI anginoz, abdominal, tserebral, astmatik, aritmik shakllari; MI ni og'riksiz va periferik shakllari, klinik variantlari. Atipik lokalizatsiyalangan MI: o'ng qorincha miokard infarkti, bo'lmachalarning yakkalangan miokard infarkti, papillyar mushaklar infarkti; MIning cho'zilgan kechishi; Retsdivlanuvchi MI; qaytalangan MI; Oldingi va pastki devor MI. Ularning klinik me'zonlari, ularni qiyosiy tashxislash.

**35-mavzu. "O'ng qorincha miokard infarkti, klinikasi, tashxislash va davolash. Miokard infarktining laborator-asbobiy tashxislash. Miokard shikastlanishini va yalliglanish faolligini ko'rsatuvchi bioximik markerlarini aniqlash".**

O'ng qorincha miokard infarkti etiopatogenezi, klinikasi, tashxislash va davolash. CHap qorincha MI dan farqi. Miokard infarktining laborator-asbobiy tashxislash. Miokard shikastlanishining bioximik markerlarini aniqlash: mioglobulin va MV KFK, yurak troponinlari, AST, LDG va uning izofermentlari; yalliglanish faolligini ko'rsatuvchi markerlar: fibrinogen, S-reaktiv oqsil. Dinamikada laborator ma'lumotlarning xos o'zgarishlari: qon umumiy taxlili, koagulogramma, qondagi qand miqdori, xolesterin va lipoproteidlar. Rezartson nekrotik sindrom. Miokard shikastlanishini va yalliglanish faolligini ko'rsatuvchi bioximik markerlarini aniqlash. MI davrlariga ko'ra rezartsiyon nekrotik belgilarni o'zgarishi. MI ni tashxislashda tropinni axamiyati.

**36-mavzu. “Miokard infarktining EKG-diaagnostikasi. ExoKG, Koronarografiya, stsintigrafiya, rentgenografiya. MI ni o‘tkir xolatlar bilan kiyosiy tashxislash (o‘pka arteriyasi tromboemboliyasi, aortaning qavatlanuvchi anevrizmasi, spontan pnevmotoraks)”.**

Q tishli MI da EKG o‘zgarishlari: shikastlanish bosqichi: o‘ta o‘tkir, o‘tkir, o‘tkir osti va chandiqlanish bosqichlari; MI ning topik tashxisi.

Q tishsiz MI ni EKG-tashxisi; MI bo‘lmacha-qorincha tutami oyoqchalari blokadasida bo‘lgan bemorlarda rivojlanganda EKG kuzatiladigan o‘zgarishlar; MI ni tashxislashda qo‘llaniladigan qo‘shimcha EKG tarmoqlari. MI ni klinik davrlariga mos ravishda EKG o‘zgarishlar. MI ning ExoKG belgilari va ularni MI ni klinik davriga bog‘liq ravishda o‘zgarishi. MI tashxislashda koronarografiya, stsintigrafiya, bir fotonli emission kompyuter tomografiya, magnit-rezonans tomografiya, rentgenografiyaning ahamiyati. Koronar angiografiya. Yurak kateterizatsiyasi. MI ni inson xayotiga xavf soluvchi o‘tkir xolatlar (o‘pka arteriyasi tromboemboliyasi, aortaning qavatlanuvchi anevrizmasi, spontan pnevmotoraks) bilan kiyosiy tashxislash. Miokardning nokoronarogen kasalliklari, me‘da-ichak yo‘li kasalliklari bilan, suyak-bo‘g‘im kasalliklari bilan, funksional buzilishlari bo‘lgan bemorlardagi kardialgiyalar bilan kiyosiy tashxislash.

**37-mavzu. “Asoratlanmagan miokard infarktini klinikasi, tashxislash va davolash. og‘riqsizlantirish, trombolitik davo, antitagrigantlar,  $\beta$  - blokatorlar, APFI, nitratlar, oksigenoterapiya. Bemorni statsionarda faollashtirish va statsionardan chiqarilgandan keyingi olib borish taktikasi. Oqibati.”.**

Asoratlanmagan miokard infarktini klinikasi, tashxislash va davolash. Miokard infarkti bilan bemorlarni shifoxonagacha bo‘lgan bosqichda olib borish taktikasi va transportirovkasi; ITBga MI bilan bemor tushganda qilinadigan ishlar algoritmi; Og‘riqni qoldirish; Miokard infarktida trombolitiklarni qo‘llash: ta’sir mexanizmi, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar, nojo‘ya ta’sirlari, yuborish sxemasi. Miokard infarktida antikoagulyantlarni, nitratlarni, beta-blokatorlarni, kaltsiy antagonistlarini, AAFI qo‘llash: ta’sir mexanizmi, ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalar, yuborish sxemasi. Bemorni statsionarda faollashtirish va statsionardan chiqarilgandan keyingi olib borish taktikasi; Dispanserizatsiyasi; Prognozi.

**38-mavzu. “Miokard infarkti asoratlari. O‘tkir chap yoki o‘ng qorincha yetishmovchiligi, ritm va o‘tkazuvchanlikni buzilishi, yurakning yorilishi. CHap qorincha anevrizmasi, perikardit, tromboembolik asoratlar, Dressler sindromi, ruxiy buzilishlar”.**

Miokard infarkti asoratlari tasnifi; Ritm va o‘tkazuvchanlik buzilishlari; MI da yurak yetishmovchiligi: o‘tkir chap qorincha yetishmovchiligi, o‘tkir o‘ng qorincha yetishmovchiligi, o‘tkir total yurak yetishmovchiligi. Yurak yorilishi: tashqi; qorinchalararo to‘sikning yorilishi; papilyar mushaklarning uzilishi. Yurak anevrizmasi: o‘tkir va surunkali. Tromboemboliyalar. Perikardit; Tromboendokardit. Infarktdan keyingi erta paydo bo‘lgan stenokardiya; Dressler sindromi. Ko‘krak qafasi old devori sindromi. Yelka sindromi; Me‘da-ichak yo‘li stazi bilan kechuvchi asorati; Ruxiy buzilishlar; Siydik ajralishini buzilishi.

**39-mavzu. “Shok holatlari. Kardiogen shok. Shok xolatlarini qiyosiy tashxisi. Kardiogen shokni zamonaviy davolash tamoyillari”.**

Kardiogen shok. SHok holatlarini qiyosiy tashxislash. SHok holatlarining ta’rifi va tasnifi. Etiologiyasi va patofiziologiyasi. Kardiogen shok: tashxisiy me’zonlari, klinik manzarasi. Boshqa turdagi shoklarning klinik manzarasi: gipovolemik, obstruktiv, qayta taqsimlanish shoki. Kardiogen shok. SHok holatlarini qiyosiy tashxislash. Davo taktikasi. Umumiy shokka qarshi chora-tadbirlar. Turli tipdagi shoklarda davolash taktikasi. SHokning asoratlari.

**40-mavzu. “To’satdan koronar o‘lim. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi, xavf omillari. To’satdan o‘lim profilaktikasi. O‘pka-yurak reanimatsiyasi. Kardioverter-defibrillyator ICD. Miokard infarkti asoratlarini davolash”.**

To’satdan koronar o‘lim. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi, xavf omillari. To’satdan o‘lim profilaktikasi. Kardioverter-defibrillyator ICD. O‘tkir yurak yetishmovchiligida (o‘tkir chap qorincha, o‘ng qorincha va total) O‘pka-yurak reanimatsiyasi. Umumqabul qilingan usullari: nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligini tiklash, nafasni tiklash, qon aylanishini tiklash. Asoratlari. YuO‘Rning alternativ usullari: sun’iy qon aylanishi, yurakni bevosita massaji. Maxsus reanimatsion tadbirlar: kardioversiya/defibrillyatsiya, medikamentoz davolash. Pul’ssiz qorincha taxikardiyasi va fibrillyatsiyasi: defibrillyatsiya medikamentoz davo. Elektromexanik dissotsiatsiya: vositalari va usullari, davo taktikasi. Asistoliya: sabablari, davo taktikasi. Bradikardiyada yurak to‘xtab qolish xavfi: davo taktikasi. Taxikardiyada qon aylanishi to‘xtash xavfi: tashxislash, davo taktikasi.

MI ni erta va kechki asoratlarini davolash. O‘tkir chap qorincha yetishmovchiligi, o‘tkir o‘ng qorincha yetishmovchiligi, o‘tkir total yurak yetishmovchiligi. Yurak yorilishi: tashqi; qorinchalararo to‘sikning yorilishi; papilyar mushaklarning uzilishi. Yurak anevrizmasi: o‘tkir va surunkali. Tromboemboliyalar.Perikardit; Tromboendokardit. Infarktdan keyingi erta paydo bo‘lgan stenokardiya; Dressler sindromi va boshqa asoratlarni davolash.

**41-mavzu. “YuIK. Miokard infarktni jarroxlik yo‘li bilan davolash. Koronar revaskulyarizatsiya usullari. Turli xil usullar bilan stentlash. Stent turlari. Ko‘p qon tomirlarni stentlash. Nokoronar tomirlarni stentlash”.**

Miokard infarktni jarroxlik yo‘li bilan davolash usullari va ularga ko‘rsatmalar. Translyuminal ballonli angioplastika, aortakoronar shuntlash. Koronar endarterektomiya. Turli xil usullar bilan stentlash. Stent turlari. Ko‘p kon tomir stentlash. Nokoronar tomirlarni stentlash. Jarroxlik yo‘li bilan davolash vaqtida va undan keyingi davrda kuzatilishi mumkin bo‘lgan asoratlar. Restenoz sabablari va uni oldini olish.

**42-mavzu. “YuIK bilan ogrigan va MI o‘tkazgan bemorlarni poliklinikada sharoitida olib borish. Sog‘liqni saqlashning birlamchi bo‘g‘inida YuIK ni birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasi, rehabilitatsiya.”.**

YuIK bilan ogrigan va MI o‘tkazgan bemorlarni poliklinikada sharoitida olib borish. Poliklinika sharoitida bemorlar uchun yuritiladigan xujjatlar. Bemorlar va ularning oila a’zolari bilan sog‘lom xayot tarzi va profillaktika chora tadbirlarini



olib borish. YuIK maktablari tashkil etish va ularda ish olib borish. Sogʻliqni saqlashning birlamchi boʻgʻinida YuIK ni birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasi, rehabilitatsiya”.

**43-mavzu. “Miokard yalligʻlanishli kasalliklari. Miokardit. Miokarditlar – etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi, diagnostikasi, differentsial diagnostikasi. Miokarditlarni davolash, birlamchi va ikkilamchi profilaktikasi”.**

Miokarditlar: infeksiyon va infeksiyon-toksik, immunologik, toksiko- allergik. Miokarditlar patogenezi: immun buzilishlari, morfologik mezonlari, elektrolit va biokimik buzilishlar, kininlar ahamiyati. Miokarditlar tasnifi. Klinik variantlari. Tashxislash. Miokardit. Yurak mushagi kasalliklari bilan qiyosiy tashxislash. Davolash: asoratlanmagan miokardit, qon aylanishi yetishmovchiligida davolashning oʻziga xosligi, ritm va oʻtkazuvchanlik buzilishlarida davolashning oʻziga xosligi. Profilaktikasi: birlamchi; ikkilamchi.

**44-mavzu. “Miokardiodistrofiyalar etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi. Miokardiodistrofiyalar - tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika”.**

Ichki aʼzolar kasalliklarida miokard kasalliklari: Etiologiyasi: gistogematik barʼer roli, kaliyli va katexolaminli distrofiyalar, kaltsiy almashinuvi buzilishi, ekstrakardial sabablar: qon kasalliklari, endokrin bezlari va moddalar almashinuvi kasalliklari, avitaminozlar, ionlanuvchi radiatsiya, vibratsiya, endogen va ekzogen intoksikatsiyalar. Miokardiodistrofiyalar klinikasi va tashxislash: oʻtkir va surunkali distrofiyalar klinikasi, EKG-diagnostikasi, farmakologik sinamalar, exokardiografik meʼzonlar, radionuklid tashxis usuli, morfologik mezonlar. Miokarditlar, YuIK, NTSD bilan qiyosiy tashxislash. Davolash va profillaktika.

**45-mavzu. “Dilatatsion kardiomiopatiya– etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi. Dilatatsion kardiomiopatiyani tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika”.**

Kardiomiopatiyalar haqida zamonaviy qarashlar. DKMP: tushunchasi va tarqalganligi, tasnifi. DKMP rivojlanishiga moyillik tugʻdiruvchi xolatlar, DKMP patologik anatomiyasi, klinikasi, tashxislash: EKG, rentgen, ExoKG, izotop ventrikulografiya, miokard biopsiyasi, invaziv tekshiruv usullari. Quyidagi kasalliklar bilan kiyosiy tashxislash: kardiomiopatiyaning boshqa turlari, YuIK, miokarditlar, yurak nuqsonlari. DKMPni davolash: medikamentoz; xirurgik. Oqibati.

**46-mavzu. “Gipertrofik kardiomiopatiyalar – etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi. Gipertrofik kardiomiopatiyalar tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika”.**

Gipertrofik kardiomiopatiya toʻgʻrisida tushuncha. Tarqalganligi, tasnifi, etiologiya va patogenezi, asosiy patofiziologik belgilari, patologik anatomiyasi, klinik manzarasi, diagnostikasi: EKG, koʻkrak qafasi rentgeni, ExoKG belgilari, yurak kateterizatsiyasi. Yurakni boshqa kasalliklarni GKMP bilan qiyosiy tashxislash, kardiomiopatiyaning boshqa turlari, YuIK, aorta ogʻzi stenozi, mitral klapan yetishmovchiligi. Davolash: medikamentoz; xirurgik. Profilaktika. Oqibati.

**47-mavzu. “Restriktiv kardiomiopatiya va miokardning restriktiv holatlari etiologiyasi, patogenezi, klassifikatsiyasi, klinikasi. Tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash, profilaktika. Kam uchraydigan kardiomiopatiyalar. Periportal, Stress-indutsirlangan kardiomiopatiya (Tako-TSubo). Miokardning amiloidozda, gemoxromatozda sarkaidozda zararlanishi”.**

Restriktiv kardiomiopatiya: kelib chiqish sabablari. Miokard restriktiv holatlarining etiologiyasi va patofiziologiyasi. Restriktiv kardiomiopatiyaning tarqalganligi, patologik anatomiyasi. Klinikasi. Tashxislash va yurakni boshqa restriktiv xolatlari bilan qiyosiy tashxislash. Davolash. Oqibati.

Endomiokardial fibroz: klinikasi, diagnostikasi. Leffler fibroplastik parietal endokarditi: klinikasi, diagnostikasi. Fibroblastoz: klinikasi, diagnostikasi. Amiloidozda, gemoxromatozda, sarkaidozda miokardning zararlanishi va davolash.

**48-mavzu. “O‘ng qorincha kasalliklari (o‘ng korincha aritmogen displaziyasi, o‘ng qorincha kardiomiopatiya). Yurak o‘ng qorincha yetishmovchiligi. Kardiomiopatiyalarni yuqori texnologiyali davolash usullari”.**

O‘ng qorincha kasalliklari. O‘ng korincha aritmogen displaziyasi etiopatogenezi, klinikasi, tashxislash me‘zonlari, qiyosiy tashxislash va davolash. O‘ng qorincha kardiomiopatiyasi etiopatogenezi, klinikasi, tashxislash me‘zonlari, qiyosiy tashxislash va davolash. Yurak o‘ng qorincha yetishmovchiligi klinikasi, tashxislash, davolash. Kardiomiopatiyalarni yuqori texnologiyali davolash usullari. Yurak trasplantatsiyasi, ekstrakorporal qon aylanish tizimini qo‘llash, resinxronizirlovchi davo, partial ventrikulektomiya, kardiomioplastikalar, ekstrakardial setkali karkas implantatsiyasi, GKMP da septal miektomiya.

**49-mavzu. “Yurak yetishmovchiligi rivojlanishiga zamonaviy qarashlar. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezi. SYuE. Tasnifi. Klinikasi. Xavf omillar. Klinik xolatni baxolash shkalasi”.**

Yurakning qisqaruvchanlik funksiyasi fiziologiyasi. YuE epidemiologiyasi, etiologiyasi, patofiziologiyasi, patogenezi. Neyrogumoral tizimning ahamiyati: angiotenzin, aldosteron, simpatiko-adrenal, kallikrein-kinin, natriyuretik omillar. Periferik qon aylanishini ahamiyati. CHap qorincha remodillanish tushunchasi, YuE rivojlanishida diastolani roli. SYuE. Tasnifi. SYuE ni bosqichlari va funktsional sinfi, CHQ ni qon otib berish fraksiyasiga ko‘ra YuE turlari. Klinikasi, xavf omillar, bemorning klinik xolatini baxolash shkalasi.

**50-mavzu. “Yurak yetishmovchiligi asosiy klinik turlari. Sistolik va diastolik YuE ning tashxisiy me‘zonlari. Yurakning qon otib berish xajmining pasayishi, oraliq va saqlangan hollarda kechishi. SYuE tashxisini qo‘yish algoritmi”.**

Yurak yetishmovchiligini asosiy klinik turlari. Sistolik va diastolik YuE ning klinikasi, tashxisiy me‘zonlari. Yurakning qon otib berish xajmining pasayishi, oraliq va saqlangan hollarda SYuE belgilari va kasallikni kechishi. Tashxisiy me‘zonlar, ularni shakillanishiga olib keladigan xavf omillar. Yurakning qon otib berish holatini bemorlarni davolashdagi ahamiyati. SYuE tashxisini qo‘yish algoritmi.

**51-mavzu. “O‘tkir chap korincha yetishmovchiligi- patogenezi, klinik xususiyatlari, tashxisi, differentsial tashxisi. O‘tkir chap korincha yetishmovchiligida bemorlarni olib borish taktikasi, davosi”.**

O'tkir chap qorincha yetishmovchiligi ta'rifi. Etiologiyasi. Patofiziologik mexanizmlari. Kelib chiqish sababiga ko'ra klinikasi. Diagnostikasi. O'tkir chap qorincha yetishmovchiligini qiyosiy tashxislash. O'tkir chap qorincha yetishmovchiligida bemorlarni olib borish taktikasi. Yurak astmasi va o'pka shishi klinikasi va tez yordam. Prognozi, o'lim ko'rsatkichi. Profilaktikasi.

**52-mavzu. "O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi - patogenezi, klinikasi, tashxislash, qiyosiy tashxislash. O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi - bemorlarni olib borish taktikasi, davosi".**

O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligi ta'rifi. Etiologiyasi. Patofiziologik mexanizmlari. Kelib chiqish sababiga ko'ra klinikasi. Diagnostikasi. O'tkir chap va o'ng qorincha yetishmovchiligini qiyosiy tashxislash. O'tkir o'ng qorincha yetishmovchiligida bemorlarni olib borish taktikasi: Birlamchi va ikkilamchi. O'pka kapillyarlari tiqilish bosimi, markaziy venoz bosimga ko'ra preparat tanlash. O'ng qorincha yetishmovchiligining o'tkir osti shaklida bemorlarni olib borish taktikasi. Prognozi, o'lim ko'rsatkichi. Profilaktikasi.

**53-mavzu. "SYuE bilan og'rigan bemorlarda surunkali buyrak kasalligi tashxislash, davolash tamoyillari. Yurak yetishmovchiligida kardioresnal sindromi tushunchasi. Renal anemiya va boshqa klinik ko'rinishlarni korrektsiyasi".**

SYuE bilan og'rigan bemorlarda birlamchi va ikkilamchi surunkali buyrak kasalligi tashxislash. Yurak yetishmovchiligida kardioresnal sindromi tushunchasi. SBK bosqichlariga bog'liq xolda klinik o'zgarishlar. SYuE SBK bilan birga kechganda davolash tamoyillari. Renal anemiya va boshqa klinik xolatlarni davolash. Gemodializga qo'rsatmalar.

**54-mavzu. "SYuEni hepatomegaliya va shish- astsitik sindrom bilan kechuvchi kasalliklar bilan qiyosiy tashxislash. SYuE da laborator va asbobiy tashxislash (EKG, ko'krak qafasini rentgenologik tekshiruvi, ExoKG, izotop ventrikulografiya, miokard stsintigrafiyasi, tomografiya va b.)".**

SYuEni hepatomegaliya va shish- astsitik sindrom bilan kechuvchi jigar, buyrak, oshqozon ichak tizimi kasalliklari, bilan qiyosiy tashxislash. O'sma va biriktiruvchi to'qimani tizimli kasalliklaridagi shish sindromini farqlash. SYuE da laborator (UQT, UST, qonda natriy, kaliy, kaltsiy, siydik kislotasi, xolisterin, umumiy oqsil va boshqa bioximik taxlil, ko'ptokchalar filtratsiyasi tezligini (KFT) CKD-EPI formulasi bilan xisoblash) va asbobiy tekshirishlar: EKG, ko'krak qafasi rentgenologik tekshiruvi, ExoKG, izotop ventrikulografiya, miokard stsintigrafiyasi, tomografiya, yurakni katetirlash, koronarografiya, KT, xolter monitorlash, jismoniy yuklamali sinama va ularning natijalari taxlili.

**55-mavzu. "Yurak yetishmovchiligini zamonaviy davolash printsiplari. IAPF, ARA,  $\beta$ - adrenoblokatorlar bilan davolashning zamonaviy tamoyillari. Neprilizin ingibitori (ARNI) va f-kanallarni selektiv blokatoriga ko'rsatma va uni qo'llash tartibi".**

SYuEni davolashning umumiy printsiplari. SYuEni davolashda diuretiklarni qo'llanilishi. SYuEni davolashda AAF ingibitorlarini va angiotenzin-II antagonistlarini qo'llanilishi. SYuEni davolashda ARA,  $\beta$ - adrenoblokatorlar bilan

davolashning zamonaviy tamoyillari. Ushbu gurux dori vositalarini tasnifi, ta'sir mexanizmi, samaradorlik darajasi, nojo'ya ta'siri, qarshi ko'rsatmalar. Nojo'ya ta'sirini bartaraf etish. f-kanallarni selektiv blokatori va neprilizin ingibitorini (ARNI) qo'llashga ko'rsatmalar.

**56-mavzu. “Yurak yetishmovchiligini davolashda siydik xaydovchi dori vositalarni o'rni. Mineralokortikoidlar retseptorlari bilan davolashning zamonaviy tamoyillari”.**

SYuEni davolashning umumiy printsiplari. SYuEni davolashda siydik xaydovchi dori vositalarni qo'llanish tartibi. Ularni ta'sir mexanizmi, nojo'ya ta'siri, samaradorligi darajasi. Bir nechta ta'sit mexanizmiga ega bo'lgan siydik xaydovchi vositalarni qo'llashga ko'rsatmalar. Mineralokortikoidlar retseptorlari bilan davolashning zamonaviy tamoyillari, bemor xayot sifatiga va umrini davomiyligiga ta'siri.

**57-mavzu. “SYuE ni yurak glikozidlari va noglikozid inotrop vositalar bilan davolashning zamonaviy tamoyillari. SYuE da antiagrigant, antikoagulyant, antiaritmik vositalarni qo'llash tartibi. SYuE davolashning zamonaviy tamoyillari. SYuE da refrakter shish sindromini davolash. Yuklama-stimulyatsion davolash.”.**

SYuE ni davolashda yurak glikozidlari va noglikozid inotrop vositalarni qo'llashga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Samaradorligini baxolash, yurak glikozidlarini nojo'ya ta'siri belgilari va ularni bartaraf etish tartibi. SYuE da antiagrigant, antikoagulyant, antiaritmik vositalarni qo'llash tartibi. SYuE da refrakter shish sindromini davolash. Yuklama-stimulyatsion davolashga ko'rsatmalar va uni samarasini baxolash.

**58-mavzu. “Yurak yetishmovchiligini nomedikamentoz davolash, profilaktikasi va ambulator sharoitida olib borish. Yurak qon tomir asoratlari xavf omillarini nazorat qilish. Bemorlarni parvarishlashni tashkillashtirish. Psixologik reabilitatsiya va fizik faollashtirish tartibi”.**

SYuE da jismoniy faollikni tartibga solish. Vazni kamaytirishning ahamiyati. Parhezli ovqatlanish tartibi (tuzni, suyuqlikni cheklash va b.). Oksigenoterapiya. Og'ir SYuE da yordamchi davo usullarini qo'llashga ko'rsatmalar (plevral punktsiya, paratsentez, ultrafilytratsiya va b.). Xirurgik davoga ko'rsatmalar (kardiomioplastika, transplantatsiya). Ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. SYuE maktablarini tashkil etish tartibi. Bemorlarni ambulator sharoitida olib borish. Yurak qon tomir asoratlari xavf omillarini nazorat qilish, boshqarib bo'ladiganlarini bartaraf etish. Bemorlarni parvarishlashni tashkillashtirish. Psixologik reabilitatsiya va fizik faollashtirish tartibi.

**59-mavzu. “Aorta kasalliklari (yallig'lanishli va yallig'lanishsiz). Ko'krak va qorin aortasi kasalliklari”.**

Aorta anevrizmasi – umumiy ma'lumotlar. Ateroskleroz etiologiyali ko'krak aortasi anevrizmasi: klinik manzarasi, kasallik kechishi. tashxislash: noinvaziv (ko'krak kafasi rentgeni, transtorakal va qizilo'ngach orqali ExoKG, KT, MRT); invaziv (aortografiya). Xirurgik davolashga ko'rsatma, o'lim ko'rsatkichi, oqibati. Aorta qavatlanuvchi anevrizmasi. Qorin aortasi anevrizmasi. Vistseral qon aylanishining

surunkali buzilishi. Qorin aortasi okklyuziyalanish kasalliklari (Lerish sindromi). Takayasu kasalligi klinikasi, tashxislash va davolash: medikamentoz va xirurgik. Sifilitik aortit: patologik anatomiyasi, klinik manzarasi, diagnostikasi: laborator va asbobiy (noinvaziv va invaziv) tekshirishlar; davolash: medikamentoz va xirurgik.

**60-mavzu. “Aorta klapanlarning degenerativ shikastlanishlari Periferik arteriyalar kasalliklari. Tashxislash va davolash”.**

Aorta klapanlarning degenerativ shikastlanishlari. Periferik arteriyalar kasalliklari. Tashxislash va davolash. Periferik arteriyalar aterosklerozi: umumiy ma'lumotlar, klinik manzarasi, asbobiy tashxislash: noinvaziv (AB boldir-tirsak indeksini aniqlash, ABni segmentar o'lchash, yurish sinamasi, dopplerografiya), invaziv (aortografiya). Davolash: medikamentoz va nomedikamentoz (endovaskulyar usullar, rekonstruktiv xirurgik operatsiyalar). Obliteratsiyalovchi trombangit. Tugunli periarteriit. Gigant hujayrali (temporal) arteriitlar.

**61-mavzu. “Venalar kasalliklari. Periferik tomirlar o'tkir okklyuziyasi”.**

Venalarni varikoz kasalligi: etiologiyasi va patogenezini, klinik manzarasi, tashxislash, asoratlari, davolash va oqibati. Venalar trombozi: umumiy ma'lumotlar, etiologiyasi, patofiziologiyasi, klinik manzarasi (chuqur va yuza venalar trombozi, surunkali venoz yetishmovchiligi, diagnostikasi: noinvaziv (impedans pletizmografiya, doppler tekshiruvi, skanirlash), invaziv (kontrast flebografiya), profilaktikasi va davolash.

Trombotik va embolik okklyuziya: klinik manzarasi, kechishi, tashxislash va davolash: medikamentoz va xirurgik. Periferik arteriyalarning funksional zararlanishi: Reyno sindromi va kasalligi, sovuq ta'siridagi angiotrofonevrozlar, akrotsianozi, vibratsion kasallik, eritromelalgiya.

**62-mavzu. “Semizlik. Etiologiyasi, patogenezini, tasnifi, xavf omillar, tashxislash va davolash. Asoratlari va ularni oldini olish. Metabolik sindrom. Glyukozaga tolerantlikni buzilishi, giperurikemiya”.**

Semizlik. Epidemiologiyasi, etiologiyasi, patogenezini, tasnifi, semizlikka olib keluvchi boshqarib bo'ladigan va boshqarib bo'lmaydigan xavf omillar, fizikal tekshirish, TVI xisoblash, laborator va asbobiy tashxislash me'zonlari. Konservativ va xirurgik davolash. Asoratlari va ularni oldini olish. Metabolik sindrom. Tashxisiy me'zonlari. Tarqalishi. Etiologiyasi va patogenezini. Glyukozaga tolerantlikni buzilishi, giperurikemiya. Tashxislash va qiyosiy tashxislash, medikamentoz va nomedikamentoz davolash, profilaktika.

**63-mavzu. “Metabolik sindromda yurak-qon tomir kasalliklari kechishining xususiyatlari. Yurak qon -tomir kasalligi turli xavflari bor bemorlarni ambulatoriya sharoitida kuzatish, yuklamali sinamalarni, XMEKG va SMAD o'tkazish”.**

Metabolik sindromda YuIK, GK, tserebrovaskulyar kasalliklarni kechishi, ularni rivojlanish xususiyatlari. Tashxislash, davolash va profilaktika. Yurak qon -tomir kasalligi turli xavflari bor bemorlarni ambulatoriya sharoitida kuzatish. Profilaktika va reabilitatsiya, bemor va uning oila a'zolari bilan ishlash. Yuklamali sinamalarni o'tkazishga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalar. Ambulator sharoitda yuklamali sinamalar, XMEKG va SMAD o'tkazish tartibi, natijalarni taxlil qilish”

**64-mavzu. “Vegetativ-qon tomir kasalliklari. Vegetativ krizlar, tasnifi. Vegetativ-qon tomir kasalliklarini davolash”.**

Vegetativ-qon tomir kasalliklari. Etiopatogenezi, klinik belgilari, tashxislash va qiyosiy tashxislash. Vegetativ krizlar, tasnifi. Vegetativ-qon tomir kasalliklarini quyidagi kasalliklar bilan qiyosiy tashxislash: YuIK, gipertoniya kasalligi I daraja, revmatik va norevmatik miokarditlar, miokardiodistrofiyalar, diffuz toksik buqoq, nafas aʼzolari kasalliklari, gipotoniya kasalligi, yurak yetishmovchiligi boshlangʻich belgilari bilan. Vegetativ-qon tomir kasalliklarini davolash (medikamentoz va nomedikamentoz). Oqibati.

**65-mavzu. “Arterial gipotenziya. Arterial gipotenzialar fiziologiyasi. Patologik arterial gipotenzialar. Kollaps. Xushdan ketish. Etiopatogenezi, tashxislash va davolash”.**

Arterial gipotenzialar tasnifi. Arterial gipotenzialar fiziologiyasi. Patologik arterial gipotenzialar: essentsial arterial gipotenziya.

Patologik arterial gipotenziya: simptomatik arterial gipotenzialar (oʻtkir va surunkali), ortostatik arterial gipotenziya. Davolash (medikamentoz va nomedikamentoz). Kollaps etiologiyasi: yurak zarbi kamayishi, qon tomirlar umumiy qarshiligining kamayishi. Patogenezi: fiziologik gipotenziya, patologik gipotenzialar: idiopatik, ortostatik, simptomatik. Etiologiyasi boʻyicha klinikasi. Tashxislash (fizikal tekshiruvlarda, EKG monitoringda ritm buzilishlari, klapan obstruksiyasi, tromboembolik holatlar, venoz qon kelishi buzilishlari diagnostikasi). Davolash. Profilaktikasi.

***3.2.2. Amaliy (seminar) mashgʻulotlarini tashkil etish boʻyicha umumiy koʻrsatma va tavsiyalar:***

Amaliy mashgʻulotlar multimediya qurilmalari bilan jixozlangan auditoriyada bir akademik guruxga ilmiy unvon (ilmiy daraja)ga va kamida 3 yillik uzluksiz ilmiy-pedagogik (ilmiy) ish stajiga ega boʻlgan, shuningdek xorijiy mamlakatlarning falsafa doktori (PhD) yoki unga tenglashtirilgan boshqa ilmiy darajali bir oʻqituvchi tomonidan oʻtkaziladi.

Amaliy mashgʻulotlarni oʻtkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- amaliy mashgʻulotlar maqsadini aniq belgilab olish;
- oʻqituvchining innovatsion pedagogik faoliyati boʻyicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uygʻotish;
- talabada natijani mustaqil ravishda qoʻlga kiritish imkoniyatini taʼminlash;
- talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash va h.k.

***3.2.3. Modulni oʻqitish davomida egalanadigan amaliy koʻnikmalar va kompetentsiyalar***

***Modul davomida egalanadigan rotatsiya va amaliy koʻnikmalar roʻyxati:***

## Kardiologiya mutaxassisligi 2 kurs magistratura talabalari uchun amaliy ko'nikmalar

№	Amaliy ko'nikmalar
1.	Kasalxonaga kelib tushgan bemorni kasallik tarixini tuldirish, zarur tekshiruv va davo muolajalarini rejasini tuzish
2.	Statsionarda bemorlar kuratsiyasini, ularni dinamikada kuzatuv, davo-tekshiruv muolajalarini bajarish, tibbiy xujjatlarni tuldirish, klinik, yakuniy tashxisni aniklash, chikaruv epikrizini tuldirish.
3.	Bemor va uning yaqin qarindoshlari bilan uning kasalligini medikomentoz va nomedikamentoz davolash, profillaktikasi va reabilitatsiyasi to'g'risida tushuntirish ishlarini olib borish.
4.	Laborator - biokimyoviy, asbobiy va klinik tekshiruvlar natijasi interpretatsiyasi
5.	SHoshilinch kardiologik xolatlarda ekspress usullarini qo'llagan xolda bemorlarni laboratoriya tekshiruvidan o'tkazish
6.	EKG olish turli usullarini bilish, yuklamali sinamalar, bajarish
7.	Yurak ritmi buzilishining spetsifik belgilarini aniqlash, qiyosiy tashxis qo'yish uchun testlarni o'tkazish va ularni izohlash.
8.	Yurak o'tkazuvchanligi buzilishining spetsifik belgilarini aniqlash, qiyosiy tashxis qo'yish uchun testlarni o'tkazish va ularni izohlash.
9.	XMEKGni olish texnikasi va klinik interpretatsiyasi
10.	EKG olish va tekshiruv natijasi intepretatsiyasi
11.	Yuklamali sinamalar (VEM, tredmil va 6 daqiqalik yurish testi) texnikasi va natijalari interpritatsiyasi.
12.	Giperventilatsiya sinamasini texnikasi va klinik interpretatsiyasi
13.	Dorili (dipiridomol, atropin) sinamalar utkazish texnikasi va klinik interpretatsiyasi
14.	Transtorakal ExoKG olish texnikasi. Yurak Exo-KG si me'yoriy ko'rsatgichlari, bo'shliqlar gipertrofiyasi belgilari interpretatsiyasi
15.	Yurak klapanlarining holatini exokardiografik aniqlash
16.	Qizilo'ngach orqali ExoKG va Stress- ExoKG olish texnikasi. Ularni o'tkazishga ko'rsatma va qarshi kursatma
17.	GK va YuIK da ExoKG belgilari , o'tkazish tartibi va natijalar interpretsiyasi
18.	Yurak qopqoqchalari nuqsonlarini to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ExoKG belgilari xamda qiyosiy taxlil qilish.
19.	Yirik qon tomirlar nuqsonlarini to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita ExoKG belgilari xamda qiyosiy taxlil qilish.
20.	Tug'ma yurak nuqsonlarining ExoKG va Doppler-KG belgilari va interpritatsiyasi.
21.	ExoKG da va Doppler-KGda o'pka gipertenziyasini aniqlash va interpretitsiyasi.
22.	Miokardit, perikardit va kardiomiopatiyaning asosiy ExoKG belgilarini aniqlash.
23.	Ichki a'zolarni asbobiy tekshiruvlari interpretatsiyasi



24.	Angiokardiografiya, yurak va qon tomirlarining kateterizatsiyasi o'tkazish texnikasi, uni o'tkazishga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni aniqlash.
25.	Teri orqali aralashuv va AKSH amaliyoti o'tkazilgan bemorlarni reabilitatsiya qilish texnikasi.
26.	Radiologik tekshishga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni aniqlash, ushbu amaliyot o'tkazishga tayyorgarlik ko'rish bo'yicha tavsiyalar berish
27.	Rentgen-radiologik, koronarografiya tekshiruvlarida katnashish va natijalar interpretatsiyasi
28.	Radiologik tekshiruvlar natijalari bo'yicha inson a'zolarining tasvirini bilish va ularning asosiy anatomik tuzilmalarini ko'rsatish (tomogrammalar, rentgenografiya va boshqalar)
29.	Qon bosimini kun davomida monitoring qilish texnikasi va olingan natijalarni klinik jihatdan sharhlash
30.	IM bilan og'rikan bemorlarni reabilitatsiya qilish
31.	Surunkali YuIK bilan og'rikan bemorlarni reabilitatsiya qilish
32.	Ko'ptokchalar fil'tratsiyani hisoblash va surunkali buyrak kasalligi bosqichini aniqlash.
33.	Yurak ritmi buzilishlarini bartaraf etish
34.	Gipertonik krizlarni bartaraf etish
35.	O'tkir koronar sindromida tezkor yordam
36.	O'tkir yurak yetishmovchiligini bartaraf etish
37.	SHok xolatidan chikarish texnikasi
38.	O'pka arteriyasi tromboemboliasida shifokorgacha bo'lgan va shifoxonada shoshilinch yordam ko'rsatish. O'ATE profillaktikasi.
39.	Yurak tashki massajini bajarish texnikasi
40.	Sun'iy o'pka nafasiga o'tkazish texnikasi. Oksigenoterapiya.
41.	Nafas yo'llari o'tkazuvchanligini tiklash.
42.	O'mrov osti katetrini kuyish
43.	Vaktinchalik EKS kuyishda ishtirok
44.	Yurakning elektr defibrilatsiyasida katnashish
45.	Plevral punktsiyani bajarish
46.	Komatoz xolatdagi bemorlarni olib borish
47.	Bemorlarga ko'rsatma va qarshi ko'rsatmalarni, va ularning nojo'ya ta'sirlarini inobata olgan holda dori- vositalarini tavsiya etish.
48.	Tadqiqot uchun biologik materiallarni to'plash, saqlash va yotkazib berishni amalga oshirish

### 1. Statsionar sharoitida bemorlarni tashhishlash, davolash va kuzatish

**Rotatsiyaning maqsadi:** yurak qon- tomir kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni zamonaviy usullardan foydalangan xolda statsionar sharoitda tashxislash va davolash usullarini, zaruriy tibbiy xujjatlarni olib borish, kasalxonadan chiqish varaqasi, statistik kartalar va boshqalarni to'ldirishni egallash.

***Talab quyidagilarni bajara olishi zarur:***

- yurak qon-tomir tizimi kasallari bilan ogʻrigan bemorlarni olib borish, qilinishi zarur boʻlgan diagnostik va davolash chora – tadbirlari hajmini aniqlash;
- kuratsiyadagi bemorlarni kuzatish bilan birga zaruriy davolash chora - tadbirlarini oʻtkazish va davo samarasini kuzatuvda baholash;
- Bemorlarga tashxislash-davolash amaliyotlarini (yirik venalar punktsiyasi, kun davomida EKG va qon bosim (SMAD) monitoring, EKG) oʻtkazish;
- zaruriy tibbiy xujjatlarni olib borish, kasalxonadan chiqish varaqasi, statistik kartalar va boshqalarni toʻldirish.

**2. Statsionar sharoitida bemorlarni tashhislash, tez yordam koʻrsatish, davolash va kuzatish (Kardioreanimatsiya boʻlimi).**

**Rotatsiyaning maqsadi:** shoshilinch kardiologiyada qoʻllaniladigan jonlantirish (reanimatsiya) chora – tadbirlarini (defibrillyatsiya, boʻlmachalar ichi inʼektsiyasi), perikard va plevra boʻshliqlari punktsiyasini oʻtkazish, shoshilinch xolatlarda zaruriy dori vositalarni tanlash va hajmini aniqlash koʻnikmalarini egallash.

***Talaba quyidagilarni bajara olishi zarur:***

- jonlantirish (reanimatsion) chora – tadbirlarini (defibrillyatsiya, boʻlmachalar ichi inʼektsiyasi), perikard va plevra boʻshliqlari punktsiyasini oʻtkazish;
- shoshilinch kardiologiya boʻlimida davolanayotgan bemorlarga zaruriy dori vositalarni tanlash va hajmini aniqlash;
- kuratsiya qilayotgan bemorlariga zaruriy tashxislash va davolash muolajalarini oʻtkazish;
- zaruriy tibbiy xujjatlarni olib borish (bemorning kasallik tarixi, jonlantirish (reanimatsion) varaqa va boshqalar).

***Talaba quyidagilarni bajara olishi zarur:***

- revmatizm va boshqa turdagi biriktiruvchi toʻqimalarni tizimli kasalliklari bilan ogʻrigan bemorlarni olib borish, qilinishi zarur boʻlgan diagnostik va davolash chora – tadbirlari hajmini aniqlash;
- kuratsiyadagi bemorlarni kuzatish bilan birga zaruriy davolash chora - tadbirlarini oʻtkazish va davo samarasini kuzatuvda baholash;
- revmatik etiologiyali yurak nuqsonlarini tashxislash, gemodinamika xolatini baxolash, jarroxlik yoʻli bilan davolashga koʻrsatma va qarshi koʻrsatmalarni aniqlash;
- laborator- asbobiy tekshirish usullari xulosasini fizikal va boshqa tekshiruv usullari xulosalari bilan taqqoslash, tahlil qilish va amaliyotga qoʻllash.
- zaruriy tibbiy xujjatlarni olib borish, kasalxonadan chiqish varaqasi, statistik kartalar va boshqalarni toʻldirish.

***Modul davomida oʻquv (klinik) amaliyotni tashkil etish boʻyicha umumiy koʻrsatma va tavsiyalar:***

## **4. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar, tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar**

### ***4.1. Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari ro'yxati:***

1. Kardiologiya sohasida Respublikamizda olib borilayotgan ishlar, ularning chet ellardagi shu sohadagi qilinayotgan ishlardan farqi va o'xshashligi.
2. Kasalliklarning xalqaro tasnifi.
3. Tamaki chekishning yurak-qon tomir kasalliklari rivojlanishidagi o'rni.
4. Yurak qon tomir tizimi kasalliklarini davolashda O'zbekiston Respublikasidagi mahalliy sihatgohlarning ahamiyati.
5. Miokard infarktni davolashda trombolitik davo va uning o'ziga xos tamoillari.
6. Yurak qon - tomir kasalliklarini birlamchi va ikkilamchi profilaktikasida dori vositalarini samaradorligi va xavfsizligi. (VNOK tavsiyasi).
7. Yurak qon - tomir kasalliklari bilan og'riq bemorlarni davolashda mono- va dinitratlarni qo'llashga qiyosiy yondoshish.
8. Gipertonik (distsirkulyator) entsefalopatiya. Tashxislash va davolash tamoillari.
9. Bolalar va o'smirlar orasida yurak qon - tomir kasalliklari profilaktikasi (VNOK tavsiyasi).
10. Miokardni surunkali kasalliklarida venoz tizim xolati.
11. Peripartal kardiomiopatiya. Klinikasi, tashxislash, davolash. Kasallik oqibati va profilaktikasi. Ona va bola o'limida uning o'rni.
12. Surunkali yurak yetishmovchiligini tashxislash va davolash bo'yicha OSSN, RKO va RNMOT tavsiyalari va ularni taxlili.
13. Organizmda ayrim moddalarni to'planishi bilan kechadigan kasalliklarda KMP (gemoxromatoz, Fabri, Niman - Pik kasalligi).
14. Glikogen to'planishi to'planishi bilan kechaligan kasalliklarda KMP (glikogenoz II tip, Pompe kasalligi).
15. Toksik KMP (alkogolli kardiomiopatiya, kokain qabul qilgan va rakka qarshi davo olgan bemorlarda kardiomiopatiya).
16. Ko'krak qafasida og'riq bilan kechuvi koronarogen va toj tomirlarga bog'liq bo'lmagan kasalliklarni qiyosiy tashxislash.
17. Renin-angiotenzin-aldosteron tizimini kombinirlangan blokadasini: AAFI va angiotenzina II retseptorlari blokatorlarini birga qo'llanishi samaradorligi.
18. To'satdan koronar o'lim. Xavf stratifikatsiyasi va profilaktikasi..
19. Miokard distrofiyasi (miokardozlar) etiopatogenezi, klinikasi, zamonaviy tashxislash me'zonlari va davolash.

### ***4.2. Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning shakllari:***

- taqdimotlar tayyorlash;
- o'quv adabiyotlari bilan ishlash;
- ilmiy jurnallar bilan ishlash;

- internet ma'lumotlarini o'rganish;
- bemorlar kuratsiyasi;
- navbatchilikda turish;
- vaziyatli masala va testlar tayyorlash;
- masofaviy ta'lim texnologiyasidan foydalanish.

### ***4.3. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlarni tashkil etish bo'yicha umumiy ko'rsatma va tavsiyalar:***

Kardiologiya moduli bo'yicha mustaqil ish auditoriya va auditoriyadan tashqari o'tkaziladi.

Talaba mustaqil ishini tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalaniladi:

- auditoriya mashg'ulotlarida trenajer, mulyaj va simulyatsion zallarida/markazlarida tasdiqlangan amaliy ko'nikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jihatidan bajarish va amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish bayonnomalarida aks ettirish;

- tibbiyot OTM klinikalari va klinik o'quv bazalarida auditoriyadan tashqari tashkillashtirilgan klinik navbatchilikda tasdiqlangan amaliy ko'nikmalarni navbatchi shifokor pedagog nazoratida son va sifat jihatdan bajarish va navbatchilik bayonnomlarida aks ettirish;

- davolovchi yoki navbatchi shifokor bilan bemorlar kuratsiyasida ishtirok etish;

- aholi orasida sanitar oqartuv ishlarni, suhbat va ma'ruzalarni o'tkazish;

- ayrim nazariy mavzularni o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish;

- berilgan mavzu bo'yicha axborot (referat) tayyorlash;

- modulning (fanning) bo'limlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, maqolalar) bo'yicha ishlar va ma'ruzalar qilish;

- vaziyatli va klinik muammolarga yo'naltirilgan vaziyatli masalalar yechish va tayyorlash;

- CASE (real klinik vaziyatlar va klinik vaziyatli masalalar asosida case-study) yechish;

- modellar yasash, krossvordlar tuzish, organayzerlar tuzish, testlar tayyorlash va h.k.

### ***Malakaviy amaliyotni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar***

Malakaviy amaliyot davrida magistratura talabasi o'zlashtirgan va bajargan amaliyotlarini xar kuni malakaviy amaliyot jurnali shaklida to'ldirib boradi. Amaliyot rahbari tomonidan har bir amaliyot kuni davrida bajarilgan ishlar hajmi baholanadi va kundalik imzolanadi.

Malakaviy amaliyot jurnalidagi ma'lumotlar talabaning amaliy ko'nikmalarga ega bo'lganlik darajasi haqida ma'lumot beradi.

Malakaviy amaliyot tugagandan soʻng malakaviy amaliyot jurnali oxirida amaliyotga javobgar shaxs tomonidan talabning ishi baholanadi va unga tavsifnoma yoziladi, u muassasa muhri bilan tasdiqlanadi va malakaviy amaliyot jurnali topshiriladi. Agar bajarilgan ishni ifoda etgan kundalik topshirilmasa, amaliyot oʻtilmagan deb hisoblanadi.

Malakaviy amaliyotni yakuniy baholashini tuzilgan komissiya amalga oshiradi. Komissiya aʼzolari OTM rektori tomonidan buyruq asosida tuziladi.

Malakaviy amaliyotining yakuniy baholash natijalari komissiya tomonidan qaydnoma varaqasiga kiritiladi va dastur direktori tomonidan reyting daftarchasiga toʻldiriladi. Malakaviy amaliyot dasturini (sababli, sababsiz) bajarmagan talabalar yakuniy baholashga kiritilmaydi va akademik qarzdor talaba sifatida muammolari magistratura boʻlimi va rektorat tomonidan koʻrib chiqiladi va individual qaror qabul qilinadi (rasmiylashtiriladi).

## **5. Asosiy va qoʻshimcha oʻquv adabiyotlar hamda axborot manbaalari**

### **5.1. Asosiy adabiyotlar**

1. Amaliy elektrokardiografiya. A.Gadaev, A. Razikov, M. Raximova. Toshkent: Turon zamin ziyo, 2016 y.
2. Bolezni serdtsa po Braunvalʼdu. Rukovodstvo po serdechno-sosudistoy meditsine 1-4 tom. Moskva Rid Elsilver 2010- 2015 gg.
3. Dilatatsionnaya kardiomiopatiya. Kurbanov R.D., Abdullaev T.A., Tashkent 2013 g. Ichki kasalliklar. Gadaev A.G., Toshkent, Turon Zamin ziyo, 2014 y.
4. Kardiologiya v tablitsax i sxemax pod red. M. Frida i S. Grayms. M.:Praktika, pereizdano v 2010 g.
5. Klinik kardiologiya. Kurbanov R.D., Toshkent, 2010 y.
6. Rukovodstvo po elektrokardiografii. Orlov V.N., M.: 2015 g.

### **Qoʻshimcha adabiyotlar:**

1. Aritmii serdtsa. Osnovy elektrofiziologii, diagnostika, lechenie i sovremennyye rekomendatsii. Pod redaksiyey akad. V.S. Moiseeva, M.: GEOTAR-Media, 2009 g.
2. Aritmii serdtsa. Terapevticheskie i xirurgicheskie aspekty: rukovodstvo/ Lyusov V.A. M.: GEOTAR-Media, 2009 g.
3. Vnutrennie bolezni, tom 1-3 Muxin N.A. M.: GEOTAR- Media,2009g.
4. Detskaya kardiologiya. Mutafʼyan O.A. M.: GEOTAR-Media, 2009.
5. Diagnostika bolezney vnutrennix organov. Okorokov A.N. Vse toma. 2005.
6. Diagnosticheskiy spravochnik kardiologa. Izdatelʼstvo «AST», Gitun. T.V. Moskva, 2007 g.
7. Jeludochkovyye narusheniya ritma serdtsa. Kurbanov R.D.Tashkent, 2012 g.
8. Infarkt miokarda. – 2-e izd., pererab i dop. / S.S. Yakushin, N.N. Nikulina, S.V. Seleznev. – M.: GEOTAR-Media, 2018. – 240s.: il.
9. Kardiologiya v tablitsax i sxemax pod red. Frida M. i Grayms S. Moskva. Praktika, 2001g.

10. Kardiologiya. Kratkiy spravochnik. Krouford M., SHrivatson K. Izdatel'ystvo "Piter", 2006 g.
11. Klinicheskaya kardiologiya. SHlant R.K. i soavtory. M.-SPb: BINOM-Nevskiy dialekt, 2010g.
12. Klinicheskaya elektrokardiografiya naglyadnyy podxod: per.s angl./ A. L. Goldberger. –M.: GEOTAR-Media, 2009g.
13. Klinicheskaya elektrokardiografiya: per.s angl./ Franklin TSimmerman. –2-e izdanie , Binom, Moskva, 2011g.
14. Medikamentoznoe lechenie narusheniy ritma serdtsa Pod red. V.A. Sulimova, M.: GEOTAR-Media, 2011g.
15. Neotlojnaya kardiologiya. Ruksin V.V. SPb: Nevskiy Dialekt, 2001g.
16. Rentgenovskaya kompyuternaya mulytispiral'naya tomografiya serdtsa Sergeev V.A., M.: GEOTAR-Media, 2009.
17. Rukovodstvo po kardiologii v 4-x tomax /pod red. Ye.N.CHazova – M.:Meditcina, 2005 g.
18. Rukovodstvo po kardiologii: V 4-x t. / pod red. Ye.I.CHazova. - M., 2014.
19. Rukovodstvo po narusheniyam ritma serdtsa Pod red. Ye.I. CHazova, S.P. Golitsyna. M.: GEOTAR-Media, 2010.
20. Rukovodstvo po narusheniyam ritma serdtsa Pod red. Ye.I. CHazova, S.P. Golitsyna., M.: GEOTAR-Media, 2010 g.
21. Rukovodstvo po neishemicheskoy kardiologii Pod red.N.A. SHostak M.: GEOTAR-Media, 2009 g.
22. Spravochnik Xarrisona po vnutrennim boleznyam. Perevod s angliyskogo. Sankt-Peterburg, pereizdano v 2012g.
23. Funktsional'naya diagnostika serdechno-sosudistyyx zabolevaniy. Pod redaktsiey Yu.N. Belenkova, S.K. Ternovoy, M: GEOTAR-Media, 2007.
24. Exokardiografiya. Prakticheskoe rukovodstvo, perevod s angliyskogo. Elisdeyr Rayding. Moskva, Izdatel'ystvo «MedPress-inform», 2012.
25. Exokardiografiya. Prakticheskoe rukovodstvo. Elisdeyr Rayding, perevod s angliyskogo. Moskva, Izdatel'ystvo «Med Press-inform», 2012 g.
26. Braunwald's heart disease a text book of cardiovascular medicine 1-4 parts/ Sauders elsevier 2010/Heart disease in infant, children and adolescents / Emanuilidis – 5<sup>th</sup>ed/ Vol 1, 2.
27. Heart disease in infant, children and adolescents / Emanuilidis – 5<sup>th</sup>ed/ Vol 1, 2.
28. Handbook of Antihypertensive Therapy Mark C. Houston 2011
29. Control of Cardiac Rhythm E.M. VaughanWilliams2009
30. Marriott's Practical Electrocardiography Galen S. Wagner 2000
31. Heart Disease in Primary Care ed. Michael L. Hess 2010

### **Internet saytlari**

1. [www.journal.ahleague.ru](http://www.journal.ahleague.ru)
2. [www.consilium-medicum.com](http://www.consilium-medicum.com)
3. [www.elibrary.ru](http://www.elibrary.ru)

4. [www.vestar.ru](http://www.vestar.ru)
5. [www.mediasfera.ru](http://www.mediasfera.ru)
6. [www.cardio-journal.ru](http://www.cardio-journal.ru)
7. [www.cardio.med.ru](http://www.cardio.med.ru)
8. [www.gipertonik.ru](http://www.gipertonik.ru)
9. <http://www.infarktu.net>
10. <http://www.cardiosource.com>
11. <http://www.cardiologycompass.com>
12. <http://www.medscape.com/Home/Topics/cardiology/cardiology.html>
13. <http://www.aiha.com/russian/health/matrix/cardiolo.htm>
14. [www.escardio.org](http://www.escardio.org)
15. <http://www.acc.org/>
16. [http:// www. americanheart. org/](http://www.americanheart.org/)
17. <http://www.med.umich.edu/lrc/cardiax/cardiaxnew/cardiax.html> -
18. <http://www.studymed.com/ekgtutor.htm>